

Література.

1. Говорушко Т.А. Малий бізнес: навч. посіб. / Т.А. Говорушко, О.І. Тимченко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 200 с.
2. Варналій З.С. Мале підприємство: основи теорії і практики / З.С. Варналій. – 4-те вид. стер. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2008.-302с.
3. Підприємницька діяльність та агробізнес: підручник / За ред.. М.М. Ільчука, Т.Д. Іщенко. – К.: Вища освіта, 2006.-543с.: іл..

УДК 338. 585

ОПТИМІЗАЦІЯ ВИТРАТ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Сосновська О. О. к.е.н., доцент, професор кафедри,

Бурлака О. П. старший викладач кафедри

Бурлака О. А. к.т.н., доцент кафедри

Полтавська державна аграрна академія

Розглянуті питання щодо підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств Полтавської області за рахунок реструктуризації виробничих витрат.

The questions on the efficiency of agricultural enterprises of Poltava region due to restructuring costs.

Постановка проблеми. На однакову кількість витрачених ресурсів сільськогосподарські підприємства можуть одержувати далеко не однакові за величиною результати. В такому випадку підприємства ведуть виробництво з різною ефективністю, що визначається відношенням одержаних результатів до витрат засобів виробництва і живої праці. Якщо ефективність виробництва – багатокритеріальний інтегрований показник, то спробуємо визначити основні його складові за ступенем впливу на виробничу систему.

В такому випадку актуальною проблемою є значний диспаритет щодо швидкості зростання складових собівартості виробництва та зміни цін на сільськогосподарську продукцію з урахуванням державного регулювання ціноутворення в аграрному секторі.

За зазначених умов однією з вагомих причин нестабільної економічної ситуації та збитковості виробництва в сільському господарстві є техніко-технологічна відсталість його виробничих складових. Тому стратегія виробництва сільськогосподарської продукції в сучасних умовах трансформації агропромислового комплексу направлена на впровадження та використання ресурсоощадних технологій, оновлення матеріально-технічної бази та пошук шляхів зниження собівартості виробництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У наш час виникає потреба глибокого вивчення позитивного досвіду та обґрунтування стратегічних напрямів розвитку аграрного ринку на основі виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції та підвищення ефективності виробництва.

Розв'язанню цих проблем присвячена значна кількість наукових робіт відомих вчених: П.Т. Саблука, Ю.Ф. Мельника, В.Я. Амбросова, П.С. Березівського, М.В. Зубця, В.Я. Месель-Веселяка, З.П. Бурката, І.В. Гузева та ін.

Проте слід зазначити, що, незважаючи на високу актуальність проблеми пошуку нових методів виробництва конкурентоспроможної та якісної сільськогосподарської продукції шляхом вдосконалення системи ціноутворення, запропоновані методики її розв'язання як у методологічному, так і в організаційно-методичному плані мають суттєві резерви подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Об'єктом дослідження обрано сільськогосподарські підприємства Полтавської області як однієї з домінуючих в агропромисловому виробництві України. Спочатку розглянемо динаміку ефективності сільськогосподарського виробництва у аграрних підприємствах Полтавської області за 2000 – 2009 рр. (рис.1).

У даному випадку можна зазначити, що суттєву частку прибутку від реалізації сільськогосподарської продукції отримано за рахунок реалізації продукції галузі рослинництва, що спостерігається протягом усього досліджуваного періоду (2000-2009 рр.), при цьому галузь тваринництва є збитковою, крім 2005р. та 2009р. Аналіз рівня рентабельності продукції рослинництва та тваринництва у сільськогосподарських підприємствах Полтавської області за 2000-2009 рр. є домінуючим економічним аргументом щодо не-ефективності існуючих технологій у межах досліджуваного регіону. Як наслідок, описана вище ситуація призводить до подальшого скорочення або повної відмови в деяких господарствах від збиткових галузей буряківництва та тваринництва в цілому. Тобто більш проблемними елементами сільськогосподарського виробництва є у межах Полтавської області виробнича система тваринницької галузі.

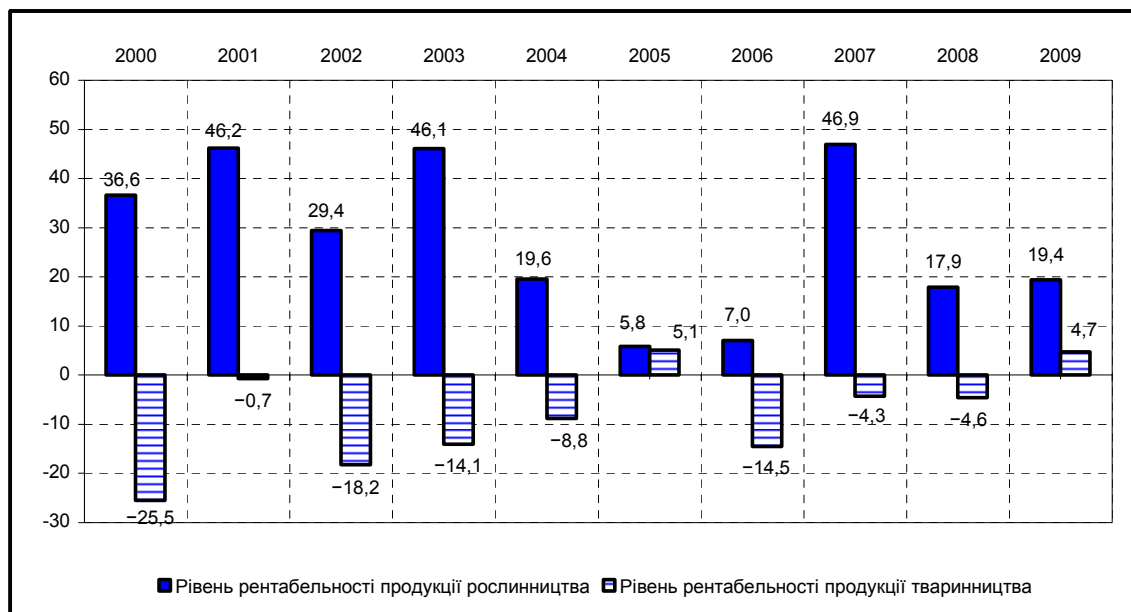

Рис. 1. Рівень рентабельності виробництва продукції рослинництва та тваринництва у сільськогосподарських підприємствах Полтавської області [3]

З точки зору об'єктивних економічних законів одним з напрямів вирішення такої проблеми є збільшення ціни реалізації тваринницької продукції за рахунок підвищення її якості та екологічної чистоти. Чи можливо це в умовах входження України в СОТ, в умовах економічної кризи та незбалансованої кон'юнктури на внутрішньому ринку споживання молочної та м'ясної продукції? Також треба врахувати, що ціна на молоко, як зазначено вище, регулюється державою[10].

Механізм ціноутворення основних видів продукції більш детально розглянемо за результатами аналізу статистичних даних динаміки складу та структури витрат на виробництво сільськогосподарської продукції у аграрних підприємствах Полтавської області.

Протягом досліджуваного періоду 2002- 2009 рр. основними домінуючими складовими виробничих витрат галузі рослинництва були: витрати на нафтопродукти, що змінюються в межах від 18,7% до 27,5%; витрати на оплату робіт і послуг, виконаних сторонніми організаціями (від 15,4% до 29,1%); витрати на мінеральні добрива (від 11,5% до 25,9%); витрати на насіння і посадковий матеріал (від 18,8% до 23,5%).

За досліджуваний період 2002-2009 рр. основними домінуючими складовими загальних виробничих витрат у галузі тваринництва є: витрати на корми, що змінюються в межах від 68,1% до 72,4%, витрати на оплату праці (від 16,6% до 20,0%), витрати на нафтопродукти (від 5,6% до 9,0%).

Щодо динаміки структури витрат на виробництво сільськогосподарської продукції в цілому (табл. 1), то найбільшу частку мають: витрати на нафтопродукти, що змінюються в межах від 15,2% до 19,8%; витрати на мінеральні добрива (від 6,5% до 19,5%); витрати на оплату послуг і робіт, виконаних сторонніми організаціями (від 11,2% до 23,1%).

Такі статті витрат, з точки зору їх подальшого зменшення та реструктуризації, є напрямом удосконалення механізму ціноутворення та підвищення ефективності щодо виробництва сільськогосподарської продукції в аграрних підприємствах Полтавської області. Хоча у порівнянні з 2002 роком можна зазначити деяке зменшення частки використання нафтопродуктів (табл. 1) – на 3,8% від загальних виробничих витрат, але темпи зростання вартості інших матеріальних витрат такий, що даний показник не є суттєвим у поліпшенні ситуації щодо ціноутворення сільськогосподарської продукції.

Негативним фактором в існуючій системі ціноутворення є зменшення в структурі витрат на 3,6% (2009р. в порівнянні з 2000р.) витрат на оплату праці, що зменшує матеріальну мотивацію зайнятих у сільському господарстві та привабливість даного сектора ринку праці.

Усунути вказані недоліки можливо за рахунок:

– поновлення якісного та оптимізації кількісного складу машинно-тракторного парку аграрних підприємств. Остання пропозиція дає можливість також зменшити частку витрат на оплату робіт і послуг, які виконують сторонні організації, тому що такі послуги замовляються по причині нестачі машин і обладнання в аграрних підприємствах у пікові періоди під час виконання комплексу механізованих робіт у рослинництві та тваринництві;

Динаміка структури витрат на виробництво сільськогосподарської продукції в аграрних підприємствах Полтавської області, %

Статті витрат	2002р.	2003р.	2004р.	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.	2009р.	2009р. до 2002р. (+,-)	2009р. до 2008р. (+,-)
Усього – витрати	100	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	-	-
Витрати а оплату праці	13,9	13,3	13,8	14,1	13,7	12,0	10,8	10,3	-3,6	-0,5
Відрахування на соціальні заходи	0,5	0,4	0,4	1,6	1,5	2,0	2,5	3,0	2,5	-0,5
Матеріальні витрати на	<u>65,9</u> 100,0	<u>66,2</u> 100,0	<u>68,0</u> 100,0	<u>67,8</u> 100,0	<u>68,3</u> 100,0	<u>69,3</u> 100,0	<u>70,3</u> 100,0	<u>67,3</u> 100,0	1,4	-3,0
насіння і посад. матеріал	13,2	14,4	13,6	12,7	12,8	14,1	14,1	13,7	0,5	-0,4
корми	30,7	29,1	24,4	22,9	22,8	20,8	17,4	19,7	-11	2,3
іншу продукцію	3,9	3,4	3,0	2,8	2,8	1,8	1,3	1,7	-2,2	0,4
мінодобрива	6,5	7,7	10,1	12,1	12,2	15,3	19,5	15,6	9,1	-3,9
нафтопродукти	19,0	16,8	19,1	20,2	19,8	17,1	17,0	15,2	-3,8	-1,8
електроенергію	3,4	3,3	2,8	2,5	2,3	1,9	1,8	1,8	-1,6	0,0
паливо	0,5	0,8	1,0	1,0	0,5	0,5	0,4	0,6	0,1	0,2
запчастини, мате- ріали	11,6	10,6	11,0	10,7	10,1	9,4	8,5	8,6	-3,0	0,1
оплату послуг і робіт сторонніх орг.	11,2	13,9	15,0	15,1	16,7	19,1	20,0	23,1	11,9	3,1
Амортизація осн. засобів	4,6	4,2	4,2	4,2	4,7	4,7	4,5	4,9	0,3	0,4
Інші витрати	<u>15,1</u> 100,0	<u>15,9</u> 100,0	<u>13,6</u> 100,0	<u>12,3</u> 100,0	<u>11,8</u> 100,0	<u>12,0</u> 100,0	<u>11,9</u> 100,0	<u>14,5</u> 100,0	-0,6	2,6

Джерело: Статистичний збірник «Сільське господарство Полтавської області» за 2009 рік / за ред. А.М. Безхлібняк. – Полтава: Головне управління статистики у Полтавській області Державного комітету статистики України, 2010. – 274с.

– витрати на придбання мінеральних добрив можливо зменшити шляхом зміни елементів технологій вирощування та збирання сільськогосподарських культур, а саме збільшення використання добрив органічного походження (сидеральні добрива, гній). В останньому випадку підсилюється необхідність розвитку галузі тваринництва, що обґрунтовується не тільки економічними чинниками, але й критеріями виробництва екологічно безпечної продукції;

– підвищення ефективності виробництва галузі тваринництва шляхом підвищення продуктивності тварин, розвитком з виробництва біогазу, впровадженням системи маркування екологічно чистої продукції, створення засобів індивідуалізації товарів і послуг.

Висновки.

1. Стратегія виробництва сільськогосподарської продукції в сучасних умовах трансформації агропромислового комплексу направлена на впрова-

дження та використання ресурсоощадних технологій, оновлення матеріально-технічної бази та пошук шляхів зниження собівартості виробництва.

2. Виробництво продукції тваринництва в Полтавській області за період 2000-2009 років в основному є збиткове, за винятком 2005 та 2009 рр.; як наслідок спостерігається тенденція до його скорочення. Модернізація тваринницької галузі можлива не тільки за рахунок відомих способів, наприклад, таких як підвищення продуктивності тварин та зменшення собівартості виробництва, але й нових альтернативних шляхів: виробництво біогазу, маркування екологічно чистої продукції, створення засобів індивідуалізації товарів і послуг.

3. Щодо динаміки структури витрат на виробництво сільськогосподарської продукції в цілому, то основними домінуючими складовими можна визначити: витрати на нафтопродукти, що змінюються в межах від 15,2% до 19,8%; витрати на мінеральні добрива (від 6,5% до 19,5%); витрати на оплату послуг і робіт, виконаних сторонніми організаціями (від 11,2% до 23,1%). Такі витрати, з точки зору їх подальшого зменшення та реструктуризації, є напрямом удосконалення механізму ціноутворення та підвищення ефективності щодо виробництва сільськогосподарської продукції в аграрних підприємствах Полтавської області.

4. Стратегією формування ціноутворення в аграрному секторі мають бути не тільки пропозиції щодо пошуку внутрішніх резервів та модернізації техніко-технологічної бази, але й вивірена збалансована державна політика цінового регулювання сільськогосподарської продукції.

Література.

1. Ціноутворення та нормативні витрати в сільському господарстві / теорія, методологія, практика / За ред. П.Т. Саблука, Ю.Ф. Мельника, М.В. Зубця, В.Я. Месель-Веселяка (у 2 томах). – 1 том. – К.: ННЦ „ІАЕ” УААН, 2008. – 650 с.

2. Ціноутворення та нормативні витрати в сільському господарстві / теорія, методологія, практика / За ред. П.Т. Саблука, Ю.Ф. Мельника, М.В. Зубця, В.Я. Месель-Веселяка (у 2 томах). – 2 том. – К.: ННЦ „ІАЕ” УААН, 2008. – 698 с.

3. Статистичний щорічник Полтавської області за 2004 рік (частина І) / за ред. Т. А. Бугайченко. – Полтава: Головне управління статистики у Полтавській області Державного комітету статистики України, 2005. – 308 с.

4. Статистичний збірник «Сільське господарство області» за 2005 р. / за ред. В. Є. Русінова. – Полтава: Головне управління статистики у Полтавській області Державного комітету статистики України, 2006. – 250с.

5. Статистичний збірник «Сільське господарство області» за 2006 р. / за ред. В. Є. Русінова. – Полтава: Головне управління статистики у Полтавській області Державного комітету статистики України, 2007. – 251с.

6. Статистичний збірник «Сільське господарство області» за 2007 р. / за ред. В. Є. Русінова. – Полтава: Головне управління статистики у Полтавській області Державного комітету статистики України, 2008. – 268с.

7. Статистичний збірник «Сільське господарство області» за 2008 р. / за ред. В. Є. Русінова. – Полтава: Головне управління статистики у Полтавській області Державного комітету статистики України, 2009. – 272с.

8. Статистичний збірник «Сільське господарство області» за 2009 р. / за ред. Л.М. Безхлібняк. – Полтава: Головне управління статистики у Полтавській області Державного комітету статистики України, 2010. – 274с.

9. Закон України „Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення механізмів державного регулювання ринку сільськогосподарської продукції” // Відомості Верховної Ради України. – 2009. - № 43. - С.638.

УДК 303.721: 631.16

ДИНАМІКА ПОКАЗНИКІВ ОЦІНЮВАННЯ МАЙНОВОГО СТАНУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Тютюнник Ю.М., к.е.н., доцент,

Тютюнник С.В., к.е.н., доцент,

Полтавська державна аграрна академія

У статті розглядається система відносних показників, які характеризують динаміку та структуру майна і джерел формування капіталу за інформацією скороченого аналітичного балансу.

In the article is examined system of relative indexes which characterize a dynamics and structure of property and sources of forming of capital on information of brief analytical balance.

Постановка проблеми. Важливим напрямом загального оцінювання фінансового стану суб'єктів господарювання є аналіз їх майнового стану за інформацією бухгалтерського балансу. Майновий стан – це одна з характеристик фінансового стану підприємства, за допомогою якої оцінюється склад, розміщення, структура та динаміка активів (майна) і пасивів (власного капіталу та зобов'язань).

Найбільш розповсюдженим методичним прийомом аналізу майнового стану підприємств є використання скороченого (порівняльного, спрощеного) аналітичного балансу. Цей баланс утворюється з вихідного балансу шляхом об'єднання в окремі групи однорідних за своїм складом та економічним змістом статей і доповнення його відповідними показниками структури, динаміки та структурної динаміки, що характеризують зміни у майновому стані підприємства. При цьому існують як різні варіанти побудови скороченого аналітичного балансу, так і різноманітні підходи до побудови системи абсолютних і відносних оціночних показників, що потребує їх уточнення з урахуванням галузевих особливостей та інформаційного забезпечення розрахунку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У теорії й практиці фінансового аналізу проблема методичного забезпечення аналізу майнового стану суб'єктів господарювання не має однозначного вирішення. У нормативних документах [1], науковій та навчальній літературі пропонується різна деталіза-